

ROTACYJNY WYPAS BYDŁA W SADACH TRADYCYJNYCH

Dywersyfikacja produkcji w małych gospodarstwach Europy Środkowej i Wschodniej

JAK I DLACZEGO

Ekologiczne sady tradycyjne z wypasem bydła

Sady tradycyjne są cennym elementem krajobrazu wiejskiego i źródłem dochodu małych gospodarstw rolnych. Tylko w Europie Środkowej istnieje wciąż niemal 3000 lokalnych odmian jabłek. Są odporne na mróz, choroby, szkodniki, a każda z nich ma wyjątkowe walory smakowe i zdrowotne. Dochód z wartości dodanej można dodatkowo zwiększyć wprowadzając do sadów wypas np. bydła. Przyczyni się to do dywersyfikacji produkcji i przedłużenia okresu wpływu dochodów. Chociaż w większości systemów produkcji owocowej preferowane jest wprowadzenie owiec ze względu

na mniejszy zasięg zgryzania, to w określonych warunkach rynkowych i kulturowych produkcja baraniny/jagnięciny, mleka owczego czy wełny może nie być opłacalna. Na przykład w Polsce, długoletnia tradycja hodowli bydła oraz wysoki popyt na wołowinę na rynku krajowym sprawia, że rolnicy chętniej decydują się na hodowlę bydła niż owiec. Co więcej, pierwsze udane próby wprowadzenia bydła do sadów przy wykorzystaniu ogrodzeń elektrycznych, które ułatwiają przemieszczanie zwierząt po terenie wypasu, dowiodły, że jest to całkowicie bezpieczne dla drzewek owocowych

Bydło wypoczywające w tradycyjnym sadzie jabłoniowym. Wypas pozwala wykorzystać potencjał produkcyjny obszarów cennych pod względem środowiskowym.

Andrzej Majerski

Wysokie ogrodzenie elektryczne zapobiega zgryzaniu drzew. Bydło rasy Simental-Limousine może dostarczyć wysokiej jakości wołowiny jako źródła dodatkowego dochodu małych gospodarstw.

Andrzej Majerski

JAK SPROSTAĆ WYZWANIU

Kontrolowany wypas bydła w ramach pielęgnacji sadu tradycyjnego

Przed zasadzeniem sadu tradycyjnego należy wziąć pod uwagę warunki lokalizacyjne oraz rozważyć lokalne odmiany drzew owocowych. Istotne jest, by sadzonki były dobrej jakości. W sadzie tradycyjnym z różnymi odmianami jabłoni należy sadzić drzewka w odstępach 7-10m x 5-8m, w zależności od struktury gleby, lokalizacji działki i indywidualnych potrzeb. Preferowana jest północno-południowa orientacja rzędów drzew, dla zapewnienia równomiernego dostępu promieni słonecznych. Kontrolowany wypas z wykorzystaniem ogrodzenia elektrycznego 1,4m wysokości pozwoli na intensywny wypas w wybranym obszarze sadu, bez ryzyka

uszkodzenia drzew. Rotacja obszaru wypasu i jego wielkość może różnić się zależnie od pogody, pory roku czy okrywy roślinnej. Należy zapewnić zwierzętom dostęp do wody. Najlepszym rozwiązaniem będzie kośno-pastwiskowe użytkowanie, wypas można prowadzić do momentu rozpoczęcia zbioru owoców. Na ten czas zwierzęta wyprowadza się z sadu i zapewnia im obszar zastępczy. Drzewa nawożone są co roku gnojówką w ilości ok. 25-50 l/drzewko. System ten jest bardzo elastyczny, ale wymaga od rolnika systematycznej kontroli i dużej wiedzy na temat produktywności okrywy roślinnej oraz potrzeb bydła.

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 727872.

Słowa kluczowe: Rolnictwo ekologiczne, bydło mięsne, sady tradycyjne, wypas w sadzie, system leśno-pastwiskowy, małe gospodarstwa rolne

eurafagroforestry.eu/afinet

WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ

- Produkcja wielu tradycyjnych odmian jabłoni oraz roślinności paszowej na tym samym obszarze może stanowić dodatkowy dochód małych gospodarstw rolnych.
- Wypas w sadzie zapewnia cień dla zwierząt, zmniejsza zapotrzebowanie na koszenie traw, chroni glebę, a także wpływa pozytywnie na obieg składników odżywczych i bioróżnorodność.
- Tradycyjne odmiany owoców oraz wołowina krów ras mięsnych wypasanych w warunkach poprawiających ich dobrostan powiększą kulinarne portfolio produktów regionalnych.
- Tradycyjne sady w systemie leśno-pastwiskowym pomagają zachować tożsamość kulturową regionu i jego walory krajobrazowe.

Każdą z tradycyjnych odmian jabłoni charakteryzuje inny smak, aromat i przeznaczenie owoców. Dzięki temu istnieje wiele możliwości stworzenia unikalnych kombinacji produktów w zależności od potrzeb i preferencji konsumentów.

Andrzej Majerski

WIĘCEJ INFORMACJI

[https://www.esto-](https://www.esto-project.eu/fileadmin/bilder/de/Materials/Literature/FG_Material_Sheet_Literature_PL.pdf)

[project.eu/fileadmin/bilder/de/Materials/Literature/FG_Material_Sheet_Literature_PL.pdf](https://www.esto-project.eu/fileadmin/bilder/de/Materials/Literature/FG_Material_Sheet_Literature_PL.pdf)

https://www.oczamimlodych.pl/pliki/sady/2018-12-11_Od-laika-do-ekosadownika-internet.pdf

<http://lgdpojezierzebrodnicke.pl/wp-content/uploads/2016/05/Zadrzewienia-śródpolne-aleje-i-tradycyjne-sady.pdf>

WADY I ZALETY

Bardziej efektywna pielęgnacja i wzrost bioróżnorodności

Wielkość wielu gospodarstw w Europie Środkowej i Wschodniej często jest powodem utrudnionego dostępu do rynku zbytu. Rozdrobniona struktura agrarna działek leżących często w znacznych odległościach od siebie nawzajem zmusza rolników do szukania sposobów na intensyfikację i dywersyfikację produkcji. Kontrolowany wypas bydła w sadach tradycyjnych jest jedną z opcji oferujących znaczny wzrost dochodu, chociaż często nie pozwala rolnikom na samowystarczalność. Produkcja i sprzedaż wysokiej jakości soków z jabłek różnych odmian (szacowany plon wynosi 20-50 t ha⁻¹) może być dochodowym przedsięwzięciem. Dodatkowa produkcja traw na paszę zapewnia zwierzętom porównywalne korzyści, co wypas na otwartym pastwisku i dodatkowo zwiększa wytwarzanie produktów cieszących się rosnącym zainteresowaniem (w tym przypadku wołowiny) zwiększając również dochód gospodarstwa. Plon trawy w dobrze zarządzanym młodym sadzie lub starszym, w którym przeprowadzana jest trzebież, jest porównywalny do uzyskiwanego z otwartych pastwisk. W tym drugim przypadku, żywotność roślin oraz ich przydatność do wypasu ulega często pogorszeniu. Sady oferują pasącym się zwierzętom cień i schronienie, wypas z kolei pozwala zmniejszyć koszty wykorzystywanego paliwa, ograniczając potrzebę koszenia, wpływa również korzystnie na obieg składników odżywczych i żyzność gleby. Sad tradycyjny oferuje także różnorodność siedlisk dla bezkręgowców, rzadkich gatunków ptaków, (jak muchołówka żałobna czy zaganiacz zwyczajny), nietoperzy oraz porostów. Wypas zapobiega rozprzestrzenianiu się szkodników i chorób z opadłych liści i owoców oraz zmniejsza aktywność kretów. Ponadto, uprawa kilku tradycyjnych odmian drzew przyczynia się do wzbogacenia krajobrazu i przywrócenia dziedzictwa kulturowego regionu. Okolice Łącka słyną z tradycyjnych produktów wytwarzanych z owoców, ale w regionie obserwuje się znaczny odpływ ludności z obszarów wiejskich. Zgodnie z zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym, do opracowania zrównoważonego modelu biogospodarki uwzględniającego złożoną strukturę użytkowania gruntów na obszarach wiejskich, konieczne jest wykorzystanie tradycyjnych systemów rolniczych, takich jak leśno-pastwiskowa uprawa w sadach. Mimo iż nie jest to łatwe rozwiązanie, jako jedno z niewielu pozwala na zachowanie tożsamości kulturowej regionu i walorów turystycznych jego krajobrazu.

ROBERT BOREK

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy,
Czartoryskich 8, 24-100, Puławy.

rborek@iung.pulawy.pl

Redaktor: Maria Rosa Mosquera-Losada (USC)

LIPIEC 2019

Ulotka przygotowana w ramach projektu AFINET. Mimo iż materiał opracowany został na podstawie najlepszych dostępnych informacji, zarówno autor jak i UE w żadnym wypadku nie ponosi odpowiedzialności za poniesione straty, szkody lub obrażenia bezpośrednio bądź pośrednio związane z powyższym raportem